

Національний
банк України

Біла книга

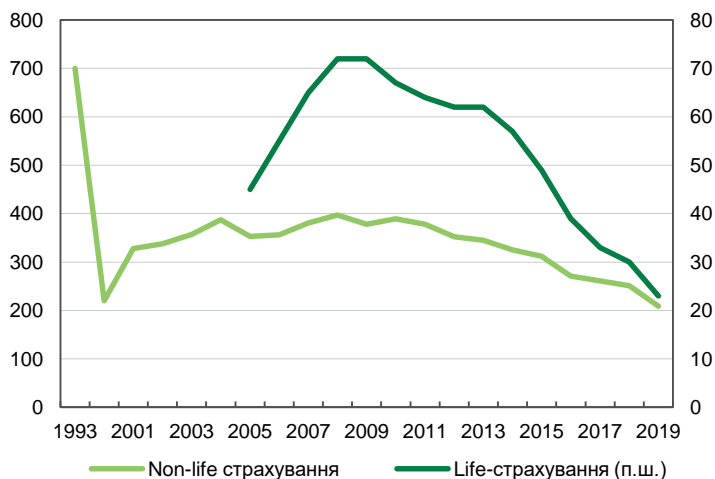
МАЙБУТНЄ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Наталія Гудима
Керівник проектів та програм
Департамент ліцензування

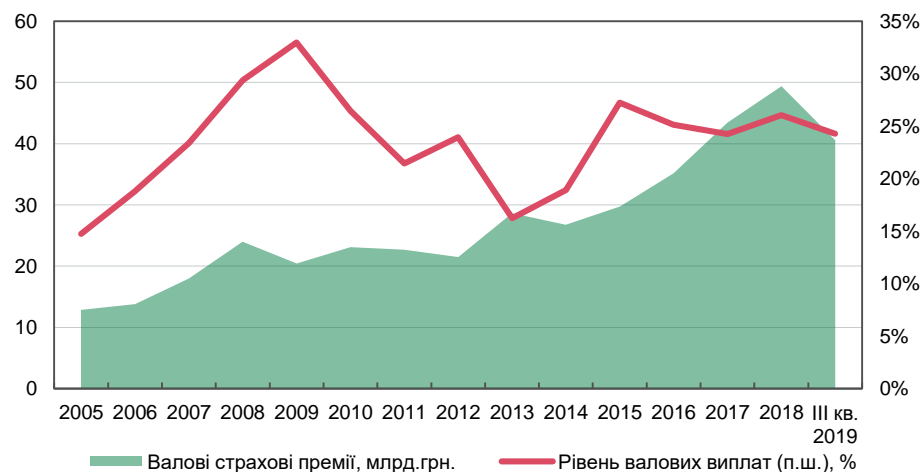
м. Київ, квітень 2020

Огляд ринку страхування (1/5)

Кількість страхових компаній,
2003 - 2019 роки

Динаміка валових страхових премій та рівня виплат,
2005 - 2019 роки

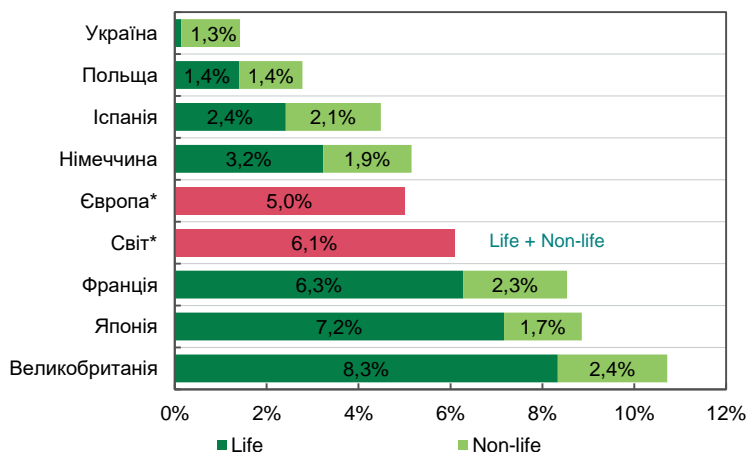
Починаючи з 2000-х років кількість страхових компаній була відносно сталою, однак після кризи 2008-2009 років почала зменшуватись.

Протягом дев'яти місяців 2019 року з ринку страхування пішла 51 компанія (18% від кількості станом на кінець 2018 року). Більшість з них, відповідно до вимог законодавства, залишили ринок, оскільки не здійснювали страхову діяльність понад шість місяців або прийняли рішення здати (анулювати) ліцензії.

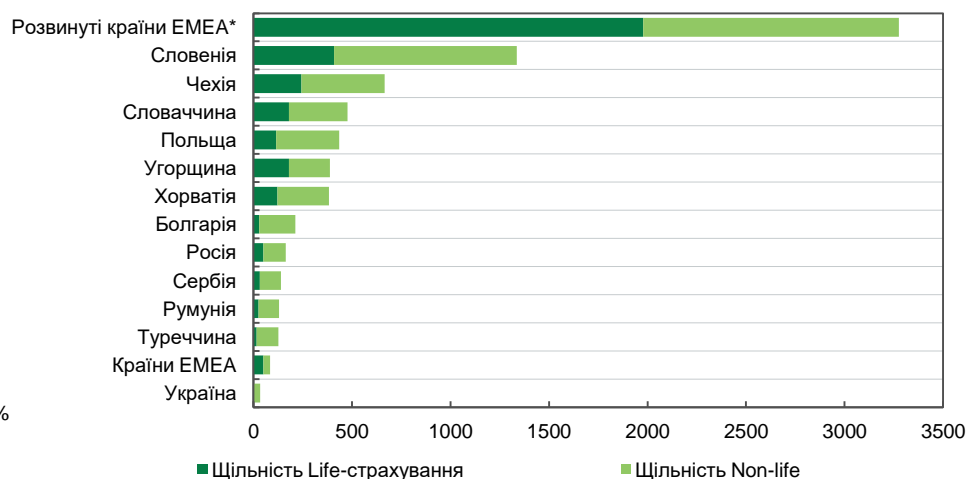
Обсяги валових страхових премій зростають починаючи з 2015 року. В той же час, рівень страхових виплат зберігався в діапазоні 24-27%.

Огляд ринку страхування (2/5)

Рівень проникнення послуг страхування в економіку, 2018 рік

Страхові премії на особу
2018 рік, дол США

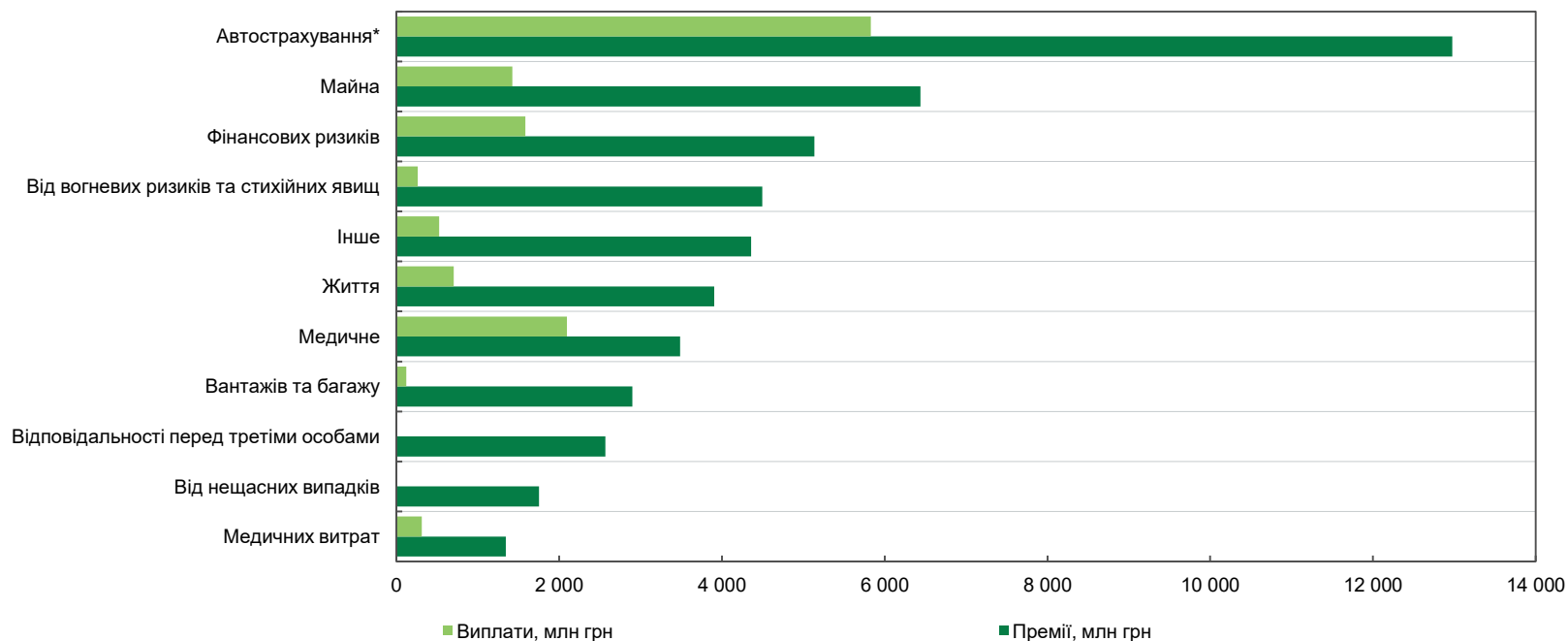
Показник проникнення (Insurance Penetration ratio), що визначається як обсяг залучених страхових премій до ВВП, становить 1,4% (з них non-life – 1,3%). Для порівняння: у Європі – 5,0%, в середньому у світі – 6,1%. Лідерами за цими показниками у світі є Великобританія, Японія та Франція.

Показник щільності страхування (Insurance Density ratio) – розмір страхової премії на одну особу, в Україні знаходиться на дуже низькому рівні, і на кінець 2018 року становив 34 дол США.

З-поміж 88 країн, які досліджував Swiss Re Institute, Україна за цими показниками споживання послуг страхування non-life посідає 73 місце, а послуг страхування життя – 82 місце.

Огляд ринку страхування (3/5)

Валові премії та валові виплати за видами страхування, 2018 рік

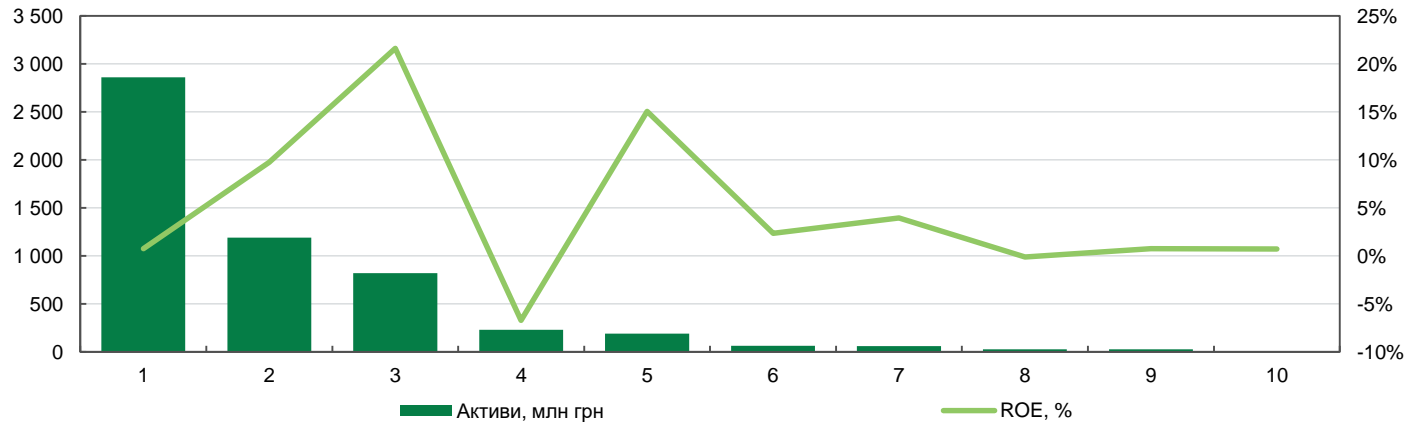

У структурі загального (non-life) страхування найбільшу частку займає автостраховання (КАСКО, ОСЦПВ (внутрішнє) та Зелена картка) – 26,3% від загального обсягу отриманих валових премій у 2018 році.

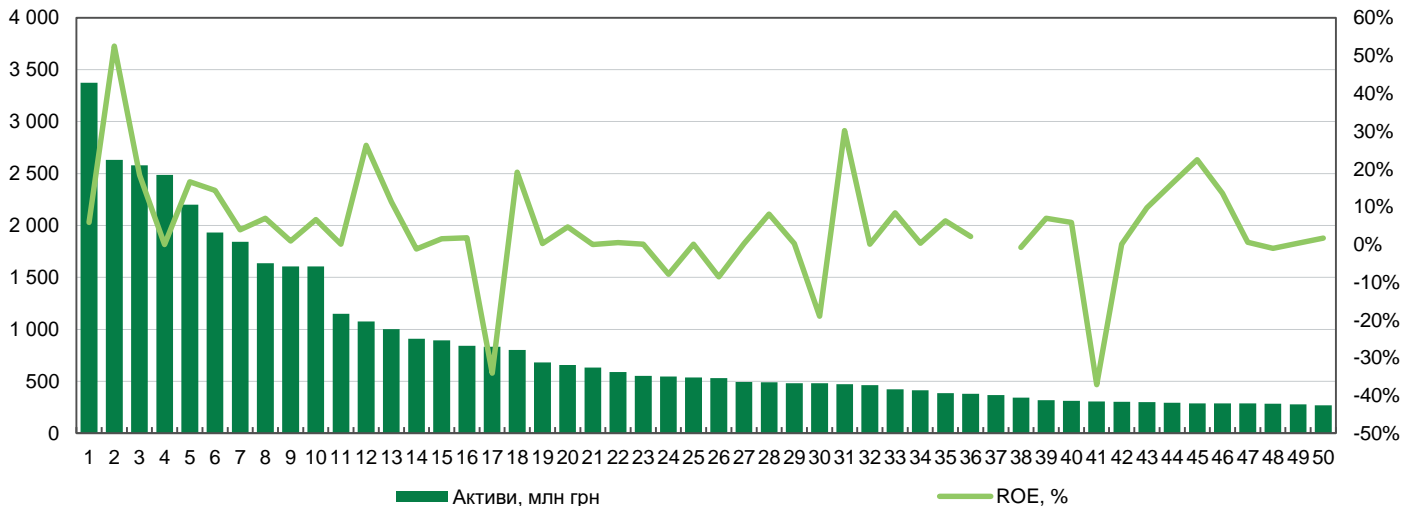
Причиною є те, що багато страхових компаній виходячи на ринок, першою чергою орієнтуються на здійснення саме моторних видів страхування.

Огляд ринку страхування (5/5)

Прибутковість компаній life-страхування у 2018 р.

Прибутковість ТОП-50 найбільших компаній non-life страхування у 2018 р.

Значну частку страхових премій насправді становлять комісійні винагороди агентам (в середньому 30–50%). Страхові тарифи за багатьма напрямками страхування не є економічно та статистично обґрунтованими (не завжди ґрунтуються на актуарних розрахунках), а тому не дають змоги покривати всі потенційні страхові виплати. Проблеми з ліквідністю через погану якість активів стимулює страхові компанії занижувати виплати. Валовий прибуток від операцій страхування переважно спрямовується на покриття досить значних операційних витрат. Тож сектор здебільшого операційно неефективний.

Ключові проблеми ринку

1

Низька платоспроможність та ліквідність

Поточна система оцінки фінансового стану страховиків не дозволяє регулятору своєчасно отримувати об'єктивні відомості про діяльність компанії та вчасно реагувати на проблеми з платоспроможністю

2

Недосконалість бізнес-моделі страхових компаній

Переважає більшість страховиків працюють без чіткої стратегії розвитку та бізнес-моделі. Особливості ціноутворення призводять до формування концентрованої структури страхового портфелю, недиверсифікованості продуктів та ризиків страхування

3

Недостатня прозорість, проблеми у корпоративному управлінні

Недосконалим є відображення фінансових результатів страховиків. Відсутні дієві механізми контролю за належним розкриттям структури власності, не встановлено стандарти та вимоги щодо ділової репутації власників та ключових керівників, відсутній структурований підхід до побудови корпоративного управління та системи внутрішнього контролю

4

Проблема захисту прав споживачів послуг страхування та низька довіра

Відсутній механізм гарантування страхових виплат за договорами довгострокового страхування життя; процедура виходу з ринку страховика не захищає прав споживачів; неринкова поведінка страховиків по відношенню до споживачів, низький рівень кваліфікації страхових посередників тощо

Принципи ризик-орієнтованого підходу

Принцип пропорційності (Proportionality)

регуляторні вимоги та інтенсивність нагляду визначаються, виходячи з розміру, значимості (впливу компанії на ринок та економіку в цілому), складності бізнес-моделі та профілю ризиків фінансової установи

Принцип перспективного погляду (Forward-looking)

аналіз діяльності здійснюється виходячи з розуміння бізнес-плану, перспектив діяльності та потенційних ризиків компанії

Принцип раннього виявлення та вчасного реагування (Early warning)

оцінка потенційних ризиків та їх виявлення на ранній стадії для своєчасної подальшої комунікації чи вжиття відповідних заходів

Принцип професійного судження (Professional judgement)

оцінка ґрунтується на вмотивованих та обґрунтованих висновках заснованих на знаннях і досвіді, а також на комплексному та всебічному аналізі інформації

Принцип правової визначеності

полягає у встановленні чітких та зрозумілих вимог для дотримання через систему законодавчих та нормативно-правових актів, включаючи графіки приведення діяльності фінансових установ у відповідність до нових вимог.

Нова модель майбутнього регулювання

Побудова та впровадження нової моделі регулювання ринку страхування в Україні передбачає:

- ✓ посилення стандартів ліцензування;
- ✓ встановлення відповідальності кінцевих бенефіціарних власників за діяльність страхової компанії або спеціалізованого перестраховика;
- ✓ встановлення вимог до корпоративного управління та системи внутрішнього контролю;
- ✓ встановлення вимог до системи управління ризиками;
- ✓ посилення вимог до прийнятності активів та оцінки їхньої якості, оцінки резервів, структури капіталу та рівня його достатності;
- ✓ формування системи раннього виявлення ризиків та вчасного реагування;
- ✓ розробку процедури відновлення діяльності страхової компанії;
- ✓ розробку процедури реорганізації або виходу страховика чи спеціалізованого перестраховика з ринку;
- ✓ встановлення вимог щодо обліку та звітності відповідно до МСФЗ;
- ✓ відкритість та комунікацію між регулятором та суб'єктами регулювання у процесі побудови регуляторної політики та здійснення нагляду за ринком страхування.

Запровадження нової моделі регулювання та нагляду буде здійснюватися поступово протягом перехідного періоду, що буде визначено після проведеного ґрунтовного аналізу стану страхового ринку.

Ліцензування

- **Зміна процедури входу на ринок страхування**
- ✓ Зменшення кількості процедур для ліцензіата шляхом об'єднання в єдину процедуру ліцензування за класами страхування з подальшим технічним внесенням ліцензіата у відповідні державні реєстри.

- **Поєднання діяльності**
- ✓ Перехід від ліцензування окремих видів страхування до ліцензування за класами страхування.
- ✓ Страхова компанія, що отримала ліцензію на здійснення страхування за класами страхування життя (life-insurance), не зможе бути ліцензованою для здійснення страхування за класами страхування іншими, ніж страхування життя (non-life), та навпаки.
- ✓ Разом зі страхуванням життя може бути дозволено здійснення операцій за іншими класами особистого страхування (наприклад, страхування від нещасного випадку та страхування на випадок хвороби), і, навпаки, разом зі страхуванням non-life, виключно за класами особистого страхування може бути дозволено проведення операцій за класами страхування життя.
- ✓ У межах ліцензії на здійснення страхової діяльності страховики, які здійснюють страхування життя, можуть надавати кредити своїм страхувальникам у межах викупної суми.
- ✓ Діяльність спеціалізованого перестраховика передбачатиме отримання відповідної ліцензії на здійснення перестрахової діяльності за класами життя або класами страхування іншими, ніж страхування життя, яка буде його виключним видом діяльності.

Ліцензування

▪ **Обов'язкові види страхування**

- ✓ Планується суттєве скорочення видів обов'язкового страхування, які на сьогодні є неактуальними.
- ✓ У перспективі буде скасовано державне регулювання ціноутворення щодо обов'язкових видів страхування, зокрема, щодо страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.

▪ **Авторизація страхових посередників**

- ✓ Удосконалення регулювання діяльності страхових посередників; авторизації страхових та перестрахових брокерів, страхових агентів та фінансових консультантів; встановити вимоги до діяльності та здійснювати контроль за їх виконанням на регулярній основі.
- ✓ Страхові посередники мають підтримувати належний рівень професійних знань та компетентності, бездоганну ділову репутацію та дотримувались стандартів ринкової поведінки.
- ✓ Буде розширено перелік інформації, яку страхові посередники зобов'язані розкривати клієнтам. Страховий посередник, який управляє грошовими коштами клієнта, повинен вживати достатніх заходів для безпеки цих коштів.
- ✓ Посередникам необхідно буде забезпечити уникнення будь-яких конфліктів інтересів.

Ліцензування

▪ *Бізнес-план*

- ✓ Процедура оцінки бізнес-плану компанії під час видачі ліцензії, зокрема реалістичності та можливості його виконання.
- ✓ Бізнес-план має відображати спроможність ліцензіата дотримуватись вимог платоспроможності та ліквідності під час здійснення діяльності.
- ✓ Страхові компанії будуть повідомляти регулятора про суттєві зміни бізнес-плану.

▪ *Прозора структура власності*

- ✓ Вимоги до прозорості структури власності страхових та перестрахових компаній.
- ✓ Компаніям потрібно буде розкрити інформацію щодо всіх власників істотної участі, у тому числі осіб, які мають можливість здійснення значного або вирішального впливу на управління та/або діяльність страхової компанії або перестрахової компанії незалежно від формального володіння, остаточних ключових учасників страхової компанії, а також характер взаємозв'язків між ними.
- ✓ Діючі страхові компанії з ознаками непрозорої структури власності матимуть час на приведення її у відповідність до вимог регулятора.

Ліцензування

- **Погодження набуття істотної участі**
 - ✓ Вдосконалення процедури погодження власників істотної участі у страхових компаніях: розширено перелік критеріїв перевірки ділової репутації та фінансового стану заявника та усіх осіб, через яких така особа набуватиме істотну участь у страховій чи перестраховій компанії.
 - ✓ Додатково здійснюватиметься перевірка можливостей заявника підтримувати належний фінансовий стан компанії у довгостроковій перспективі.

- **Корпоративне управління**
 - ✓ Суттєвий перегляд вимог до корпоративного управління та системи внутрішнього контролю у страхових компаніях.
 - ✓ Організаційна структура, яка сприятиме реалізації стратегії та бізнес-плану компанії.
 - ✓ Відповідні політики, процедури та налагоджені процеси, які будуть ефективними та пропорційними, відповідно до розміру компанії, властивих ризиків (профілю ризиків) та бізнес моделі.
 - ✓ Виконання таких вимог потребує зусиль страхових компаній та часу на їх впровадження, тому графік імплементації нововведень для діючих компаній буде реалістичним.

Ліцензування

- *Керівники та особи, відповідальні за ключові функції*
- ✓ До керівників страхової компанії та осіб, відповідальних за ключові функції, буде віднесено усіх членів колегіальних органів управління та контролю (правління, наглядова рада); осіб, відповідальних за ключові функції: внутрішній аудит, управління ризиками, комплаєнс, фінансовий моніторинг та актуарну; головного бухгалтера.
- ✓ Усі зазначені вище особи повинні відповідати кваліфікаційним вимогам, які включають:
 - професійну придатність;
 - відсутність конфлікту інтересів та спроможність діяти в найкращих інтересах установи;
 - бездоганну ділову репутацію.
- ✓ Погодження призначення на посади керівників та осіб, відповідальних за ключові функції; постійний моніторинг за відповідністю встановленим до них кваліфікаційним вимогам та матиме право вимагати їх заміни у разі їх невідповідності кваліфікаційним вимогам.
- ✓ У страхових компаніях буде впроваджуватись оцінка колективної придатності органів управління та контролю.
- ✓ Незалежні директори у наглядових радах страхових компаній. Незалежного елемент системи стримувань та противаг в компанії.

Ліцензування

- **Системи внутрішнього контролю та управління ризиками**
- ✓ Система управління ризиками та внутрішнього контролю повинна забезпечувати виявлення, моніторинг, контроль, звітування та мінімізацію всіх суттєвих ризиків для діяльності страхової компанії з урахуванням її розміру, складності, виду, характеру здійснюваних нею операцій, організаційної структури та профілю ризику.
- ✓ Система управління ризиками має бути розроблена для:
 - оцінки ризиків, які компанія братиме на страхування (андерайтинг), та формування резервів;
 - інвестиційної діяльності;
 - управління ліквідністю та ризиками концентрації;
 - операційного ризик-менеджменту;
 - перестраховання та інших інструментів зниження ризиків.
- ✓ Вимоги до організації системи внутрішнього контролю та системи управління ризиками у страхових та перестрахових компаніях та контроль їх дотримання.

Нормативи та платоспроможність

Капітал

Мінімальний рівень капіталу (MCR)

Додаткові умови для MCR

Достатній рівень капіталу (SCR)

Технічні резерви

Загальний розмір відповідних власних фондів

Ліміти власних фондів

Україна	
Чинна ситуація	Біла книга
Non-life - екв. 1 М €, Life - екв. 10 М €	Non-life - 32 млн.грн; Life - 48 млн.грн; Non-life за ризиками відповідальності, страхування кредиту та поруки - 48 млн.грн; спеціалізований перестраховик - 48 млн.грн.
✘	✔
✔ / -	✔
✔ / -	✔
✘	✔
✘	✔

Нормативи та платоспроможність

- **Оцінка вартості активів та адекватності сформованих резервів**
 - ✓ Буде підвищено вимоги до прийнятності активів страхових компаній.
 - ✓ Приділятиметься увага підходам до оцінювання резервів страховими компаніями. Буде детально регламентовано розрахунок технічних резервів для кожного сегменту ризику, який буде складатись з суми найкращих попередніх розрахунків розміру платежів і виплат та загальної суми маржі ризику.
 - ✓ Належна увага оцінці активів та пасивів страховика
 - ✓ Визначення чітких дій страховика в разі невиконання вимог до платоспроможності, включаючи розробку та виконання плану відновлення достатності капіталу.

- **Посилення ролі актуаріїв**
 - ✓ Важливість ролі актуарія в процесі управління ризиками, а саме в оцінці відповідності технічних резервів шляхом визначення ймовірності реалізації ризиків та їх потенційного впливу на фінансовий стан страховика та його клієнтів.
 - ✓ Перегляд вимог до актуаріїв та передбачення відповідальності актуаріїв у випадку, якщо неналежно проведена ними оцінка загрожуватиме фінансовому стану страховика.

Пруденційний нагляд

- *Пруденційний нагляд*

- ✓ Здійснюватиметься ризик-орієнтований пруденційний нагляд за страховиками та спеціалізованими перестраховиками.
- ✓ Ключовою метою буде оцінка поточної та майбутньої платоспроможності і виявлення наявних та потенційних ризиків для платоспроможності на ранніх етапах для вчасного вжиття відповідних заходів.
- ✓ Наглядова оцінка (Supervisory Review), зокрема, корпоративного управління та системи внутрішнього контролю, системи управління ризиками, практик розрахунку технічних резервів, інвестиційної політики, достатності капіталу та ліквідності.
- ✓ За результатами загальної наглядової оцінки буде визначатись інтенсивність нагляду та комунікація зі страховою компанією щодо результатів такої оцінки.
- ✓ Нагляд на консолідованій основі, який полягатиме в оцінці впливу діяльності групи на результати діяльності страхової компанії чи спеціалізованого перестраховика, виявлення поточних та потенційних ризиків.

Захист прав споживачів та належна ринкова поведінка

- ✓ Захист прав споживачів передбачатиме систему законодавчих та регуляторних вимог щодо уникнення реалізації страховиками та посередниками продуктів, які не відповідають потребам клієнтів; оманливих практик з урегулювання претензій; ілюстрування нереалістичних вигод; неповного розкриття реальної вартості продуктів; оманливої реклами та практики стимулювання продажів.
- ✓ Вимоги до розкриття інформації передбачатимуть розкриття інформації, яка повинна бути донесена до споживача (умови договору, вартість страхового продукту, розмір комісій).
- ✓ У договорі має міститися чітке та однозначне розкриття моменту, коли страхове покриття починається та закінчується, включно з можливим періодом відмови від страхового договору (cooling-off period). Зазначення у договорі детальних ризиків застрахованого, та тих ризиків, які договором не покриваються, коректне визначення та розкриття інформації про суттєві або нестандартні виключення або обмеження у договорі.
- ✓ Особливе місце займає механізм вирішення спірних питань зі споживачами, включно з механізмом аналізу настання страхового випадку та здійснення виплат.
- ✓ Особлива увага приділятиметься розвитку належної практики надання страхових послуг та добросовісності поведінки по відношенню до страхувальників та власників страхових полісів.

Таким чином, пруденційний нагляд включатиме і нагляд за ринковою поведінкою страхових компаній, перестраховиків та страхових посередників із застосуванням інструментів захисту прав споживачів послуг цих компаній.

Фінансовий моніторинг

- *Фінансовий моніторинг*
- ✓ Регулювання у сфері фінансового моніторингу з метою недопущення використання послуг страхових компаній з ціллю відмивання коштів/фінансування тероризму у відповідності до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» №361-ІХ.
- ✓ Нагляд у сфері фінансового моніторингу буде ризик-орієнтованим.
- ✓ Нормативно-правовими актами у сфері фінансового моніторингу визначатимуться критерії ризиків (підвищені зони уваги), які страхова компанія має врахувати при побудові процедур належної перевірки клієнтів.

Звітність та зовнішній аудит

- **Звітність та зовнішній аудит**
 - ✓ Використання власної автоматизованої системи звітності. Архітектура системи передбачає спрощення процесу формування та подання звітності у стандартному форматі.
 - ✓ Періодичність подачі регуляторної звітності буде збільшена. В подальшому розглядатиметься можливість збору гранулярних даних із застосуванням сучасних ІТ технологій.
 - ✓ Аудит фінансової звітності страхових компаній та спеціалізованих перестраховиків є важливим доповненням до процесу нагляду за діяльністю страхових компаній.

Припинення діяльності та вихід з ринку

- *Припинення діяльності та вихід з ринку*
- ✓ Вихід з ринку страховика може бути як добровільним, так і примусовим за рішенням регулятора. При цьому добровільний вихід з ринку може відбутись шляхом реорганізації, ліквідації та припинення діяльності страхової компанії без ліквідації юридичної особи.
- ✓ Основні положення, які стосуватимуться порядку виходу з ринку страхової компанії передбачатимуть :
 - закріплення на рівні закону підстав для віднесення страхової компанії до категорії неплатоспроможних та підстав для відкликання ліцензії;
 - можливість введення куратора або тимчасової адміністрації у страхову компанію у разі її неплатоспроможності;
 - можливість передачі портфелю договорів страхової компанії іншій страховій компанії.
- ✓ Процедура виходу страхової компанії з ринку перш за все спрямована на захист прав споживачів страхових послуг та забезпечення максимально можливого обсягу виконання страховою компанією своїх зобов'язань перед клієнтами та кредиторами.
- ✓ В подальшому розглядатиметься питання створення системи гарантування виплат за договорами довгострокового страхування життя.

Законодавчі зміни

▪ *Законодавчі зміни*

Для реалізації нової моделі регулювання та нагляду працюємо над розробкою проєктів законів та інших нормативно-правових актів, які базуються на основних вимогах законодавства ЄС до страхових компаній та перестраховиків, та враховують особливості страхового ринку України.

На етапі набуття функцій зосередитимо свою роботу над:

- проєктом Закону України “Про фінансові послуги та діяльність з надання фінансових послуг”;
- проєктом нової редакції Закону України “Про страхування”;
- проєктом нового Закону України “Про страхову дистрибуцію”;
- змінами до Закону України “Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів”; та
- змінами до нормативно-правових актів, що регулюють обов’язкові види страхування.

На етапі виконання функцій проведемо роботу щодо розроблення:

- проєкту Закону України “Про механізм гарантування виплат за договорами довгострокового страхування життя”;
- проєкту Закону України “Про обов’язкове страхування відповідальності перевізника”.

Очікувані результати

- *Очікувані результати*
- ✓ Очікуємо, що впровадження нової моделі регулювання та нагляду за ринком страхування сприятиме досягненню таких цілей:
 - підвищення рівня капіталізації, ліквідності та стійкості страхових компаній;
 - диверсифікація страхових продуктів та посилення конкуренції на ринку страхових послуг;
 - забезпечення високих стандартів захисту прав споживачів страхових послуг та власників полісів;
 - прозорість роботи ринку страхування та підвищення його привабливості для клієнтів та інвесторів.
- ✓ Перелічені зміни забезпечать підвищення довіри споживачів до страхового ринку та його більш глибоке проникнення на ринку фінансових послуг.

Очікування від ринку та подальша комунікація

Очікування від ринку та подальша комунікація

Плануємо і надалі проводити активну роботу з галузевими асоціаціями та опублікувати проекти законів для громадського обговорення.

Якщо ви вже маєте пропозиції до цієї “білої книги”, надсилайте їх на email:
split_feedback@bank.gov.ua

Національний
банк України

[Web](#) ▪ [Facebook](#) ▪ [Twitter](#) ▪ [Flickr](#) ▪ [Youtube](#) ▪ [Instagram](#)